

אפיונה מחוספסת *Iphiona scabra* פורחת בערוצים

בדרום הנגב (יוני 2018)

כתבה: ערגה אלוני

אפיונה מחוספסת *Iphiona scabra* (מורכבים) היא בן שיח דביק שגובהו 30-40 ס"מ, בעל ענפים סבוכים ואשונים. כל חלקי הצמח למעט הפרחים בעלי שערות בלוטיות. העלים צפופים, מסורגים, יושבים על הגבעול. צורתם מוארכת דמוית אזמל, אורכם 2-4 ס"מ רוחבם כ-1 ס"מ. העלה שטוח עד מרזבי, מסתיים בחוד קוצני. שפתו תמימה, בבסיסו משני צדיו מצוי קוץ. לעיתים מצויות בליטות קוצניות קצרות גם בשפת העלה. העלים מכוסים שערות בלוטיות קצרות צפופות המפרישות חומר דביק אליהם נצמדים חלקיקים זעירים של גבישי חול. זו אחת הדרכים של צמחי מדבר אחדים להתגונן מפני חול בתנועה השורט ופוגע ברקמות הצמח.

אפיונה מחוספסת - מראה כללי. צילמה: ערגה אלוני ©
להגדלה - לחצו על התמונות

הפרחים ערוכים בתפרחת קרקפת באורך 1.5-2 ס"מ, המוגנת בצידה החיצוני ע"י חפי מעטפת מחודדים. הפרחים דו-מיניים, צינוריים וצבעם צהוב. כל פרח יושב על קרקפת שמצעיתה חשופה וצורתה כחלת דבש. הכותרת מאוחדת, מסתיימת ב-5 שיניים. אבקנים 5, קבועים בצינור הפרח. בסיסי המאבק בעלי תוספת תמימה. השחלה תחתית, עמוד העלי מסתיים בצלקת מחולקת לשניים שבהבשלתה היא גבוהה משיני הכותרת. הפרי זרעון הנישא ע"י ציצית. הציצית עשויה דורים בודדים של זיפים מחוספסים שאורכם עולה בהדרגה כלפי המרכז. תפוצת הפרי ע"י הרוח.

אפיונה מחוספסת - תפרחות וזרעונים. צילמה: ערגה אלוני ©
להגדלה - לחצו על התמונות

הצמח גדל בערוצים חצציים במדבריות החמים. מצוי בהר הנגב, בדרום הנגב ובערבה. תפוצתו העולמית היא צפון מזרח אפריקה, לכיוון מרכז אסיה. ישראל מהווה גבול תפוצה צפוני.

ברפואה העממית במצרים, **אפיונה מחוספסת** משמשת כצמח רפואי. במיצוי תכולת חומר יבש, זוהו בו בעיקר שמנים אתרים, שהמרכיב העיקרי שלהם הוא טרפנים. חומרים אלה מסונתזים ונאגרים בצמח זה בשערות בלוטיות שעל האפידרמיס. נמצא ריכוז גבוה של ססקוויטרפן שהוא טרפן המורכב מ-3 יחידות של איזופרן, כמו כן נמצאו בצמח טרפנים אחרים בריכוזים שונים. חומרים אלה משמשים כחומרי סיכה, ריח, צבע ושמן.

מינים קרובים ל**אפיונה מחוספסת** הם **אפיונה מחודדת ואפיונת ים המלח** שהיא מין ויקרי ל**אפיונה מחודדת** ומחליפה אותה באזור מצוקי מדבר יהודה וסביב ים המלח. **אפיונת ים המלח** אנדמית לארץ.

ספרות:

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.
שמידע א 2005 צמחי ישראל, המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י. הוצאת מפה.

Boulos L 1999-2005 Flora of Egypt, 4 Vols. Al Hadara Publishing. Cairo.

Ibrahim ME Ahmed SS Khalid KA and El-Sawi SA 2016 Essential oil composition of *Iphiona scabra* (DC) grow wild in Egypt. International Food Research Journal 23(4): 1823-1826.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2018 אפיונה מחוספסת *Iphiona scabra* פורחת בערוצים בדרום הנגב
(יוני 2018), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 5.
[/https://www.kalanit.org.il/iphiona-scabra-6-18](https://www.kalanit.org.il/iphiona-scabra-6-18)